

Samhällsekonomisk utvärdering

Utvärdering av
Anpassade yrkesutbildningar,
Projekt Grenverket Södertörn
Projekt Grenverket Nynäshamn och Tyresö

På uppdrag av Samordningsförbundet Östra Södertörn

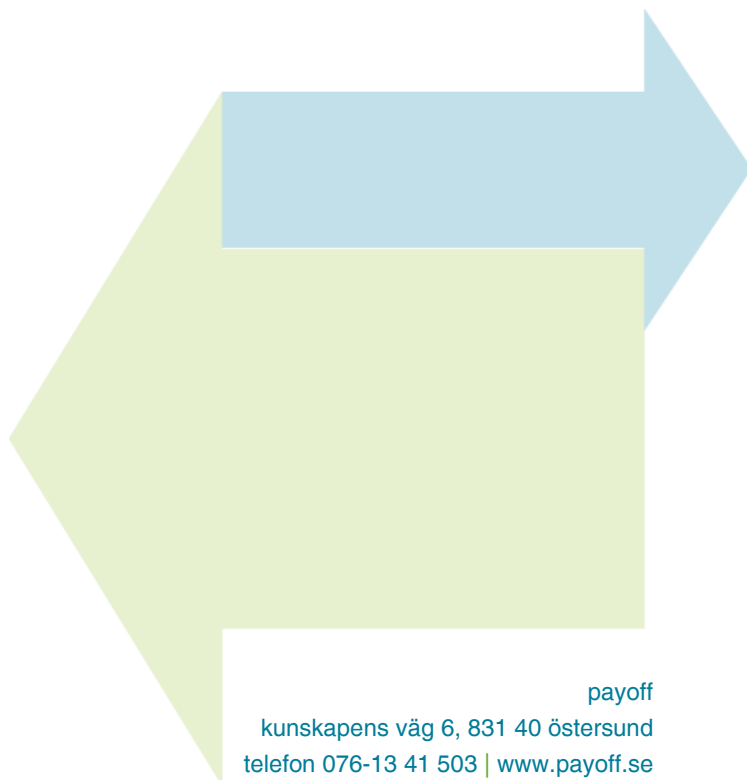


Slutrapport
2012-05-10



EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

*arbete och nya möjligheter
för alla*



Innehåll

Innehåll	2
Tabeller och diagram	3
Förord.....	4
Utvärderingen i sammandrag.....	5
Inledning	8
Vårt uppdrag.....	8
Bakgrund och målgrupp.....	8
Syfte och mål	9
Avgränsningar och antaganden	9
Rapportens struktur	10
Verksamhetens klassificering	11
Ekonomisk analys	12
Samhällsekonomisk potential och verkningsgrad.....	12
Intäkter	14
Kostnader	16
Resultat/lönsamhet.....	17
Känslighetsanalyser.....	19
Jämförelser med likartade verksamheter.....	21
Jämförande värden	21
Nyckeltalen – avvikelser från medelvärde.....	23
Sammanfattning av den ekonomiska analysen	25
Slutsatser och diskussion.....	26
Bakgrund	26
Slutsatser	26
Avslutande diskussion och sammanfattning.....	28
Bilagor	33
Bilaga 1. Resultat i tabellform	34
Bilaga 2. Vad är NyttoSam?	36

Tabeller och diagram

Tabell 1. Verksamhetens samhällsekonomiska potential och verkningsgrad	13
Diagram 1. Verksamhetens potential i före- respektive efterläge.	14
Diagram 2. Intäkter för samhället och för den offentliga sektorn.	15
Diagram 3. Intäkter för statens olika sektorer samt övriga sektorer i samhället.	15
Diagram 4. Intäkter på kort sikt uppdelad på kön.	16
Diagram 5. Kostnader för projektets genomförande.	16
Diagram 7. Lönsamhet på kort sikt.	17
Diagram 8. Lönsamhet på medellång sikt.	18
Diagram 9. Återbetalningstid.	18
Diagram 10. Återbetalningstid.	21
Diagram 11. Lönsamhet per deltagare kort sikt.	21
Diagram 12. Lönsamhet per deltagare medellång sikt.	22
Diagram 13. Potentialen per deltagare i föreläget.	22
Diagram 14. Verkningsgrad.	22
Diagram 15. Åtgärds kostnad per deltagare.	23
Diagram 16. Kostnad per verkningsgrad.	23
Diagram 17. Nyckeltalens utfall relativt medelvärdet inom klassen.	24
25	
Figur 1. Verksamhetens kostnad och intäkter.	25
Tabell 2. Intäkter på kort sikt, samhället och offentlig sektor.	34
Tabell 3. Intäkter på kort sikt, olika aktörer.	34
Tabell 4. Intäkter på kort sikt, finansiella/reala effekter för kommunerna och landsting.	34
Tabell 5. Projektkostnad.	35
Tabell 6. Lönsamhet på kort och medellång sikt.	35

Förord

De samhällsekonomiska utvärderingar payoff genomför är för det mesta långsiktiga åtaganden. Tiden mellan igångsättande och avrapportering på plats kan vara upp till tre år. Utvärderingen av Anpassade yrkesutbildningar är ett undantag; uppstarten skedde 16 december 2011 och avrapporteringen sker den 11 maj 2012, dvs. betydligt kortare tid relativt andra utvärderingar.

Genom att vi nu kunnat arbeta med en avgränsad del av ett större projekt och en grupp deltagare som genomfört projektet och där det gått minst ett år efter deltagandet, kan resultatet presenteras innan projektet avslutas i juni 2012.

En bärande tanke med att visa på den samhällsekonomiska nyttan är att gå från ett kortsiktigt kostnads- till ett mer långsiktigt socialt investeringsperspektiv för denna typ av insats som utvärderats. Vi vill därför framhålla att det med stor sannolikhet innebär att största delen av den potentiella samhällsekonomiska nyttan ligger i framtiden, dvs. fram till det att alla deltagare nått den ålder där de definitivt lämnat arbetslivet bakom sig.

Vår förhoppning är att de bägge projekten Grenverket Södertörn och Grenverket Nynäshamn och Tyresö och kan ha nytta av vår utvärdering och ge ekonomiska incitament till politiker och övriga beslutsfattare för att satsa på våra ungdomar medan tid är. Samtidigt förväntar vi oss också att rapporten kan underlätta implementering och spridning av resultatet av projektet.

Denna rapport är en av de första som vi presenterar resultaten av vår utvärdering primärt i diagramform. Syftet med detta är att underlätta för läsarna och det som vi då ev. missar i detaljer tror vi vägs upp av den (förhoppningsvis) mer pedagogiska framställningen. För de läsare som önskar mer detaljerade resultat hänvisar vi till rapportens bilaga, där alla resultat presenteras i tabellform. Där framgår även max och minvärden på individnivå, likaså medelvärden etc.

Avslutningsvis vill vi tacka Pernilla Unell och hennes medarbetare så mycket för deras hjälp att få fram underlag till själva utvärderingen!

Östersund, 2012-05-10

Sven Vikberg

payoff

Utvärderingen i sammandrag

Vår utvärdering av insatsen Anpassade yrkesutbildningar visar att utbildningen är återbetald på samhällsnivå sex månader efter att deltagarna lämnat yrkesutbildningen. Denna slutsats förutsätter dock att det resultat som redovisas för de deltagare som ingår i denna utvärdering inte kommer att försämrats i framtiden.

Med anledning av detta resultat anser vi att det är sannolikt att Anpassade yrkesutbildningar använt samhällets resurser på ett effektivt sätt för samhällets, aktörernas och deltagarnas bästa. Genom att följa upp 30 deltagare i insatsen 12 månader före och efter deltagandet i Anpassade yrkesutbildningar kan vi presentera denna rapport.

Resultat av den samhällsekonomiska utvärderingen:

Alla resultat som redovisas är baserade på de 30 deltagare som ingått i utvärderingen.

- *Samhället* har efter ett år intäkter på 2,3 milj. kr. Efter avräkning av kostnaderna är lönsamheten beräknad till 1,3 milj. kr på kort sikt, ett år. På medellång sikt, fem år, är lönsamheten också positiv och prognostiserad till 10,5 milj. kr motsvarande 351 000 kr per deltagare. Denna prognos bygger på att resultatet efter ett år kvarstår oförändrat även kommande fyra år.
- Återbetalningstiden för samhället är sex månader.
- Verkningsgraden, ett mått på hur effektivt verksamheten arbetat med att minska utanförskapet, har varit 14 procent. Detta resultat har uppnåtts dels genom att flera av deltagarna kommit i arbete alternativt ökat sin sysselsättningsgrad, dels genom att deltagarnas resursförbrukning av vård och omsorg minskat.
- *Kommunerna* har efter ett år intäkter på 377 000 kr. Minskade kostnader för försörjningsstöd, handläggning och åtgärder samt inte minst ökade skatteintäkter har skapat intäkterna. Efter ett år är lönsamheten 257 000 kr och på fem års sikt 1,8 milj. kr. Återbetalningstid är fyra månader.
- *Landstinget* har genom en kombination av ökade vårdkostnader och ökade skatteintäkter fått intäkter på 78 000 kr efter ett år. Lönsamheten är negativ på kort sikt pga. medfinansieringen, -41 000 kr, men positiv på medellång, 271 000 kr. Återbetalningstiden är 19 månader.
- *Staten* har en lönsamhet på 316 000 kr efter ett år och 4,6 milj. kr på medellång sikt. Återbetalningstiden är nio månader. Såväl Arbetsförmedlingen som Försäkringskassan har minskade kostnader genom utbildningarna och en återbetalningstid på sex respektive fem månader.
- *Deltagarna* har ökat sin disponibla inkomst med 24 000 kr per år.
 - Avkastningen per satsad krona är 2,32 kr på kort sikt och 11,58 kr på medellång sikt.

Jämfört med medelvärdet på de nyckeltal vi mäter relativt andra likvärdiga verksamheter vi tidigare utvärderat, är kostnaden för deltagarnas utanförskap lägre, återbetalningstiden kortare, lönsamheten på kort sikt något högre medan lönsamheten på längre sikt är lägre.

Även om vi utgår från att urvalet inte är helt representativt är det ekonomiska utfallet betydande vad gäller minskade kostnader och ökade intäkter, särskilt sett till att det är ett stort antal personer som projektet arbetar med. Det är mycket stora värden som skapas och som därmed kan komma till gagn för samhället som helhet, men även för de olika aktörerna och deltagarna.

Det viktigaste resultatet att lyfta fram i denna utvärdering av Anpassade yrkesutbildningar är att insatsen skapar nytta på samhällsnivå genom att på sikt generera intäkter och lönsamhet när kostnaderna avräknats. Med stor sannolikhet skulle inte lika många deltagares utanförskap kunnat brytas med traditionella insatser från berörda aktörer var för sig. De traditionella insatserna skulle även kräva längre tid och extra resurser med högre kostnader för samhället som följd och ett förlängt utanförskap och lidande för berörda personer.

Samtliga aktörer har en ekonomisk fördel av insatsen. Detta är inte ett vanligt resultat av våra utvärderingar. Främst är det Arbetsförmedlingen, som brukar ha ökade kostnader efter projektavslut. Kommunerna och landstinget har mycket att vinna på minskad resursförbrukning och handläggning samt ökade skatteintäkter. För kommunerna tillkommer dessutom minskade utbetalningar av ekonomiskt bistånd, vilket frigör ekonomiskt utrymme för andra satsningar.

Kanske det är så att deltagarna själva både på kort och lite längre sikt är de största ”vinnarna” av projektet. Genom att få en bättre struktur i vardagen via arbete eller studier och en betydligt förbättrad personlig ekonomi har många av deltagarna sannolikt också förbättrat sin livskvalitet. Samtidigt bör även närstående situation påverkats positivt.

Vi har inte utvärderat processen och genomförandet av Grenverket Södertörn och Grenverket Nynäshamn och Tyresö, vilket sker av en annan aktör. Vi tycker dock att projektets upplägg med en strategisk målsättning att arbeta med organisation, ledning, utveckling av metoder och samordning av resurser och insatser är den viktigaste målsättningen för att på sikt förändra ungdomarnas situation. Om det strategiska arbetet är framgångsrikt skapar det också en bättre situation för ungdomarna.

Den särskilda insatsen Anpassade yrkesutbildningar är ett konkret sätt att underlätta för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden särskilt när det kan göras i kombination med en mer sammanhållen satsning som är fallet i projektet Grenverket Södertörn

Ur ett socioekonomiskt och lärande perspektiv har därför Anpassade yrkesutbildningar sannolikt använt resurserna på ett effektivt sätt som borde kunna vara en förebild för andra aktörer.

Viktigaste framgångsfaktorerna för insatsen och projektet har varit att myndigheterna kunnat arbeta samordnat, med nya arbetsmetoder, särskilda insatser och med en hel-

hetssyn på deltagaren. Strategisk och operativ samverkan samt ett långsiktigt förhållningssätt har varit andra nyckelfaktorer.

Sammantaget måste Anpassade yrkesutbildningar ses som ett bra sätt att styra, samordna och erbjuda målgruppen resurser och insatser. Principerna för verksamheten borde kunna tillämpas på fler grupper i utanförskap, gärna med insatser som också har fokus på att förhindra och förkorta utanförskap. För att ytterligare bedöma projektets resultat och effektivitet är det därför viktigt att ta del av de övriga utvärderingar som genomförts av projektet Grenverket Södertörn.

Ur ett välfärdsperspektiv är projektet och insatsen även mycket viktig för att öka arbetskraftsutbudet i berörda kommuner. När det också visar sig att verksamheten ur ett socioekonomiskt- och socialt investeringsperspektiv förmodligen är en bra satsning finns väl ingenting mer att tillägga? Vi vill ändå skicka med några synpunkter och funderingar för ansvariga och övriga berörda att diskutera vidare, i tillämpliga delar både projekten Grenverket Södertörn Grenverket Nynäshamn och Tyresö och i andra hand för insatsen Anpassade yrkesutbildningar:

- Vad har vi lärt oss och vad kan vi utveckla ytterligare och implementera i de reguljära verksamheterna och vad ska hända den dag inte Samordningsförbundet och Europeiska Socialfonden kan finansiera insatsen?
- Hur ser ett alternativscenario ut för målgruppen om inte insatsen eller projektet hade funnits?
- Vad händer för de i målgruppen som inte klarar av eller är motiverade för projektet?
- Vad sätter vi för ekonomiska mål för framtida sociala satsningar och hur uttrycker vi dem i monetära termer?
- Hur går vi från ett kortsiktigt kostnads- till ett socialt investeringsperspektiv? Kan kostnaderna redovisas som en avskrivning över tiden eller kan en social fond skapas för sociala satsningar?
- Hur jobbar vi vidare med projektets bärande resultat för att implementera mervärden, arbetsmetoder och samverkan mellan parterna i de reguljära verksamheterna?

Inledning

Samordningsförbundet i Östra Södertörn genomför två projekt, Grenverket Södertörn och Grenverket Nynäshamn och Tyresö. Europeiska Socialfonden är medfinansier. Målgruppen för projektet är ungdomar 16 – 24 år Botkyrka, Haninge, Huddinge och Södertälje som varken arbetar eller studerar. Projektägare är Samordningsförbundet Östra Södertörn.

Vårt uppdrag

payoff har fått i uppdrag av Samordningsförbundet Östra Södertörn att utvärdera de samhällsekonomiska effekterna för ungdomar som deltagit i Anpassade yrkesutbildningar, en delaktivitet inom ramen för de två olika Grenverks-projekten. Denna, tillsammans med en ytterligare en utvärdering som payoff genomför, skall ligga till grund för beslut om framtida satsningar på anpassade yrkesutbildningar.

För att genomföra den samhällsekonomiska utvärderingen togs en lista fram på samtliga ungdomar som anmälts till kurserna under 2010. Totalt var det 40 ungdomar som ingick i denna grupp och utgångspunkten var att genomföra en totalstudie. Efter kontakter med ungdomarna, och avstämning med berörda aktörer, återstod till sist totalt 30 ungdomar som uppfyllde kriterierna för att ingå i utvärderingen. Bortfallet berodde främst på att vissa ungdomar flyttat och inte gick att få tag i eller att de i några fall inte fullföljt utbildningen.

I denna rapport presenteras resultatet av den samhällsekonomiska utvärderingen.

Bakgrund och målgrupp

Bakgrund

Projekt Grenverket Södertörn startades för att minska utanförskapet för ungdomar 16 – 24 år som varken arbetar eller studerar. Tre av fyra ingående kommuner har relativt sett fler ungdomar som står utanför arbetsmarknaden och befinner sig i ett utanförskap.

Målgrupp

Målgruppen för Anpassade utbildningar är unga med komplex problematik. Gemensamt för målgruppen är att de står utan för arbetsmarknaden och/eller har oavslutade eller icke-godkända gymnasie- eller grundskolestudier. En samordnad rehabiliteringsinsats krävs för att ge ungdomarna rätt stöd.

Syfte och mål

Syfte

Målgruppen skall genom projektet öka sina möjligheter att få ett arbete eller påbörja en utbildning och minska sitt utanförskap. För deltagande myndigheter skall samverkan utvecklas och skapa inspiration för andra kommuner och Arbetsförmedlingar.

Mål

Det övergripande målet är att deltagarna kommer i ett arbete eller utbildning och att de därmed blir självständiga och oberoende. Projektet förväntas även ge vinster på organisations- och samhällsnivå, dels i bättre resursutnyttjande och ökade kunskaper om målgruppen, dels minska den regionala skillnaden i ungdomsarbetslöshet och ungdomars utanförskap i Stockholms län.

Anpassade yrkesutbildningar

Ungdomar över 18 år med avbrutna studier har inom ramen för respektive basprojekt erbjudits yrkesutbildningar, som ett kompletterande insats. Yrkesutbildningarna har genomförts inom specifika områden där Arbetsförmedlingen bedömt att det finns en efterfrågan av arbetskraft. Utbildningen är arbetsplatsförlagd med gemensamma kurser i svenska, engelska och matematik och en teoridel som består av arbetsplatsanknutna kurser.

Genom att dessa korta yrkesutbildningar kan erbjudas finns ett alternativ till en kortare yrkesutbildning inom Vuxenutbildningen, som annars saknas. Utbildningen är dessutom integrerad med det stöd som ungdomarna kan få från de lokala basprojekten.

Denna utvärdering har följt upp ett urval deltagare som har genomfört någon av de tre utbildningar, inom sälj, lager och café, som projekten utvecklat i samarbete med Centrumvux och Elvira.

Ytterligare information

Mer information om projekt Grenverket Södertörn:

<http://www.samordningsforbundetostrasodertorn.se/web/page.aspx?refid=70>

Läs också payoff` s utvärdering av Anpassade yrkesutbildningars resultat och deltagarnas uppfattningar och en kortare sammanfattning av de båda utvärderingarna.

NyttoSam – payoff` s modell

NyttoSam är payoff` s verktyg för att genomföra samhällsekonomiska beräkningar och analyser. I de flesta utvärderingar, liksom i denna, utgår vi ifrån ett antal deltagares situation avseende försörjning och resursförbrukning 12 månader före och 12 månader efter deltagandet i ett projekt. Beräkningarna bygger sedan på de förändringar som (eventuellt) uppstått i efterläget jämfört med föreläget.

Rent praktiskt innebär insamlandet av uppgifter ett relativt krävande arbete genom att uppdragsgivaren inhämtar uppgifter om individerna såväl direkt från individen själv som ur olika register. Samtidigt ger detta tillvägagångssätt relevanta data och uppgifter som ligger ”så nära sanningen som möjligt”.

För att klara av att bygga upp matematiska modeller och formler som ligger till grund för våra ekonomiska beräkningar har ett antal antaganden och avgränsningar, baserade på etablerad nationalekonomisk teoribildning, gjorts. Utan dessa avgränsningar blir sambanden allt för komplexa att beräkna och tolka. Läs vidare i bilaga 2.

Rapportens struktur

Rapporten är upplagd så att den inledningsvis redogör för klassificeringen av Anpassade yrkesutbildningar enligt ett system som payoff tagit fram. Därefter kommer ett omfattande avsnitt som redovisar den ekonomiska analysen. Där beskrivs inledningsvis verksamhetens samhällsekonomiska potential. Därefter redovisas de intäkter som skapats utifrån deltagarnas medverkan i verksamheten. I nästa steg redovisas de samhällsekonomiska kostnader verksamhetens haft för deltagarnas medverkan. Slutligen redovisas lönsamheten i form av såväl payoff-tid som en kostnads-/intäktskalkyl på kort och medellång sikt.

Resultaten redovisas dels för samhället som helhet men även för övriga aktörer/aktörer som ingår i samhället; dvs. kommunen, landstinget, staten samt individer/hushållen och försäkringsgivarna. För staten sker en särredovisning för Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och övrigt som påverkas inom den statliga sektorn, ”övrig stat”.

För kommunen och landstinget redovisas även intäkterna på kort och medellång sikt uppdelat i finansiella (bistånd och skatter) och reala (handläggning, utredning m.m.) effekter.

Med hjälp av tre olika känslighetsanalyser redovisas dels hur stabilt resultatet är, dels hur det påverkas om vi antar att det föreligger olika typer av extern påverkan (t ex undanträngning). Vidare visas hur resultatet påverkas om projektkostnaden ”avskrivs” under en tioårsperiod i stället för att helt och hållet belasta det första året efter deltagarna lämnat projektet.

I den sista delen i rapporten sammanfattas och analyseras resultatet.

I bilagor finns en presentation av, alla tabeller med detaljerad information för de olika nyckeltalen och slutligen en kort presentation av vår metod NyttoSAM.

Verksamhetens klassificering

payoff har tagit fram ett system för klassificering av olika samverkansprojekt/verksamheter (nedan kallad ”verksamhet”). Det innebär att likvärdiga verksamheter klassas in i ett antal separata kategorier. Syftet med klassificeringen är att;

1. skapa krav på tydligare målsättning för verksamheten.
2. möjliggöra jämförelser mellan likvärdiga verksamheter - hur bra är resultatet av aktuell verksamhet jämfört med likartade verksamheter?
3. underlätta lärandet av vilka åtgärder som leder till effektivitet och bra lönsamhet och, som i sin tur, möjliggör att vi kan satsa på bra åtgärder för kommande verksamheter.

Enligt det system för klassificering som payoff tagit fram tillhör Anpassade yrkesutbildningar klass T8. Kriterierna för att tillhöra klass T8 är följande;

Steg 1. Verksamheten är utvärderat med vår standardmetod (efterläge jämförs med föreläget). Detta kriterium har uppfyllts.

Steg 2. Verksamhetens mål är primärt att få in deltagarna i arbetslivet. Detta kriterium har uppfyllts.

Steg 3. Utanförskapet är relativt omfattande för deltagarna. Verksamheten har en genomsnittlig potential per deltagare i föreläget på 536 900 kr. Detta innebär låg produktion i kombination med viss resursförbrukning i föreläget.

Steg 4. Resurserna i verksamheten är medelstora. Projektet har kostat 33 100 kr per deltagare, inklusive moms.

Ekonomisk analys

Den ekonomiska analysen är uppdelad i sex delar;

1. Samhällsekonomisk potential och verkningsgrad
2. Intäkter på kort och medellång sikt
3. Kostnader för vidtagna åtgärder
4. Lönsamhet på kort och medellång sikt inklusive payoff – tid
5. Känslighetsanalyser
6. Jämförelser med likartade verksamheter

Den ekonomiska analysen presenteras med hjälp av en tabell och ett antal diagram. I bilaga redovisas alla resultat i tabellform. Där framgår förutom totala värden såväl medelvärden som extremvärden, dvs. bästa och sämsta resultat på individnivå.

Samhällsekonomisk potential och verkningsgrad

I tabell 1 nedan framgår Anpassade yrkesutbildningars samhällsekonomiska potential. Med det avses vilket samhällsekonomiskt värde som på kort sikt - 12 månader - maximalt kan uppnås när insatsen startade, kopplat till de 30 individer som ingår i utvärderingen. Potentialen kan även uttryckas som att den speglar deltagarnas sammanlagda samhällsekonomiska kostnad när de påbörjade sitt deltagande i verksamheten.

Ett fullständigt lyckat resultat innebär en verkningsgrad på 100 procent, dvs. att hela den i föreläget tillgängliga potentialen kunnat utnyttjas i efterläget genom verksamhetens drivande.

Begreppsförklaring, tabell 1

Med "tillgänglig potential i föreläge" avses den potential som fanns att tillgå då deltagarna kom in i verksamheten. Potentialen är fastställd till det samhällsekonomiska värde som motsvaras av skillnaden mellan ett heltidsarbete med genomsnittslön minskat med värdet av deltagarens (eventuella) arbete vid ingång i projektet, plus den (eventuella) reala resursförbrukning i form av vård, omsorg och handläggning som är kopplad till den enskilda individen vid ingång i verksamheten. För en individ som står utanför arbetsmarknaden och inte överkonsumerar vård eller omsorg utgör potentialen cirka 520 000 kr på ett år (baserat på en ung persons genomsnittslön). Om alla deltagare skulle ha ett produktivt arbete på heltid och inte någon skulle vara i behov av stödresurser vore potentialen noll.

Högsta potential på individnivå i Anpassade yrkesutbildningar var ca 821 000 kr. Detta är kopplat till en individ som i föreläget inte arbetade och som var i behov av stora vårdresurser. Lägsta potential på individnivå var 478 400 kr. Den totala potentialen på ett års basis utgjorde 16,1 milj. kr vid verksamhetens start, motsvarande 537 00 kr per deltagare. Alla siffror gäller för de deltagare som ingår i utvärderingen.

Genom att vissa deltagare kommer in i arbete i kombination med minskat vård- och omsorgsbehov frigörs en del av den ursprungliga, tillgängliga potentialen. Den dag alla kommit in i heltidsarbete utan subventioner och inte konsumerar någon vård och omsorg har all potential frigjorts. Det innebär att minskad potential ska tolkas som att projektet har gått i positiv riktning. I detta fall har potentialen totalt sett minskat ("utnyttjad potential") med cirka 2,3 milj. kr, vilket motsvarar en verkningsgrad på drygt 14 procent¹.

Tabell 1. Verksamhetens samhällsekonomiska potential och verkningsgrad

	Kort sikt
Tillgänglig potential i föreläge, varav	16 106 024 kr
produktion	15 623 109 kr
vård, omsorg och handläggning	482 916 kr
Faktisk produktion i föreläge	0 %
Faktisk produktion i efterläge	13 %
Utnyttjad potential, varav	2 302 435 kr
produktion	1 969 200 kr
vård, omsorg och handläggning	333 235 kr
Verkningsgrad, varav	14,3 %
produktion	12,6 %
vård, omsorg och handläggning	69,0 %
Kostnad per verkningsgrad	2 317 kr
Kvarvarande potential i efterläge	13 803 589 kr

Beräknar vi den långsiktiga potentialen kan det ske på två olika sätt; ett "sannolikt" och ett "teoretiskt". Det sannolika perspektivet, som bygger på en försiktighetsprincip, baseras på antagandet att deltagande individer behåller den status avseende arbete och vårdkonsumtion de har när de lämnar projektet under halva tiden fram till förväntad pensionsålder. Det teoretiska perspektivet bygger i sin tur på antagandet att individerna behåller sin status hela tiden fram till maximal pensionsålder, dvs. 67 år. Värdena för det sannolika respektive teoretiska potentialen på lång sikt är 345 milj. kr och 755 milj. kr. Utslaget per deltagare motsvarar det senare 25,2 milj. kr. Även om dessa belopp till stor del är hypotetiska visar de på vilka enorma potentialer som det ligger i ett reducerat utanförskap!

Potentialens fördelning på produktion och real resursförbrukning

En fördjupad analys som åskådliggör verksamhetens resultat mer i detalj är att beskriva hur deltagarnas potential har utnyttjats dels genom förändrad produktion, dels genom förändrat behov av vård, omsorg och handläggning i efterläget jämfört med föreläget.

De blå staplarna i figur 1 nedan beskriver dels tillgänglig potential i föreläget, dels kvarvarande potential i efterläget. Att stapeln i efterläget är kortare beror på att pot-

¹ 2,3 kr/16,1 milj. kr = 14 %

ential (2,3 milj. kr) frigjorts genom att flera av deltagarna kommit in i arbete kombinerat med minskad konsumtion av vård och omsorg i efterläget jämfört med föreläget.

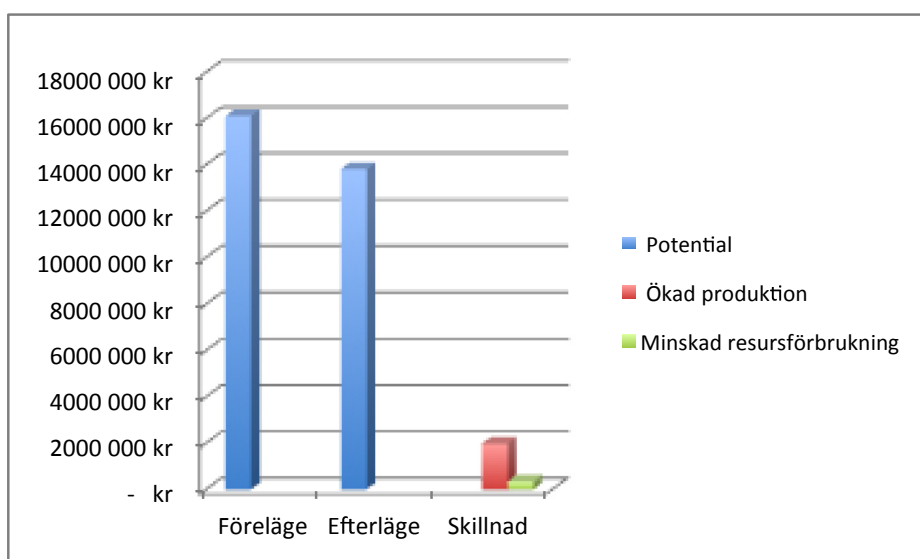


Diagram 1. Verksamhetens potential i före- respektive efterläge.

Den produktion som de facto förekom i föreläget var så gott som noll. Produktionsutnyttjandet motsvarar 0,3 procent av den totala produktionspotentialen i föreläget medan den ökat till nästan 13 procent i efterläget.

Den totala potentialen i föreläget (16,1 milj. kr) var fördelad på möjligt produktionsutrymme (15,6 milj. kr) och möjlig minskad förbrukning av reala resurser (0,5 milj. kr).

Genom ökad produktion och till viss del minskat behov av olika resurser har den totala potentialen minskat med 14 procent vilket åskådliggörs av skillnaden mellan de blå staplarna i figuren ovan. I kronor motsvaras det av cirka 2,3 milj. kr, fördelat på 2 milj. kr på ökad produktion och 0,3 milj. kr på minskat behov av vård, omsorg och handläggning. Detta resultat åskådliggörs av de båda staplarna till höger över rubriken ”Skillnad”.

Intäkter

I diagram 2 nedan redovisas en sammanställning över de intäkter projektet genererat på kort sikt (ett år) och medellång sikt för samhället som helhet samt för den offentliga sektorn, uppdelat på kommun, landsting och stat.

I diagram 3 följer en motsvarande redovisning för statens olika sektorer - Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och övrig stat - samt för individen/hushållet och försäkringsgivarna.

I rapportens bilaga redovisas alla intäkter mer i detalj inklusive spannen i utfallen, dvs. maximi- och minimivärden på intäkterna för de olika sektorerna på individnivå,

såväl på kort som på medellång sikt. Likaså redovisar vi medelvärden på de kortsiktiga intäkterna.

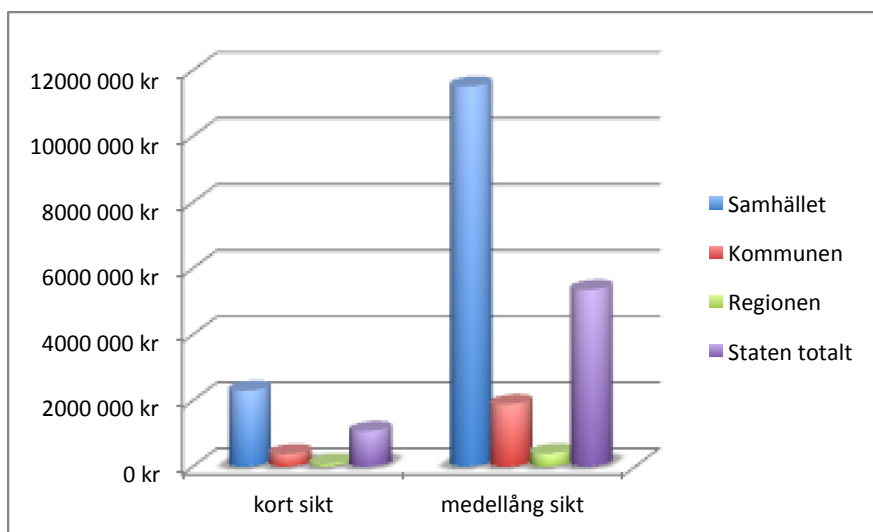


Diagram 2. Intäkter för samhället och för den offentliga sektorn.

Som framgår av diagram 2 beräknas den samhällsekonomiska intäkten, baserad på de 30 deltagarnas produktion och minskade resursförbrukning på kort sikt (ett år) vara cirka 2,3 milj. kr. På medellång sikt (fem år) beräknas intäkten till drygt 11,5 milj. kr. Intäkt per deltagare på kort sikt för samhället är 76 700 kr på årsbasis. Såväl kommunen, landstinget och staten totalt uppvisar positiva intäkter.

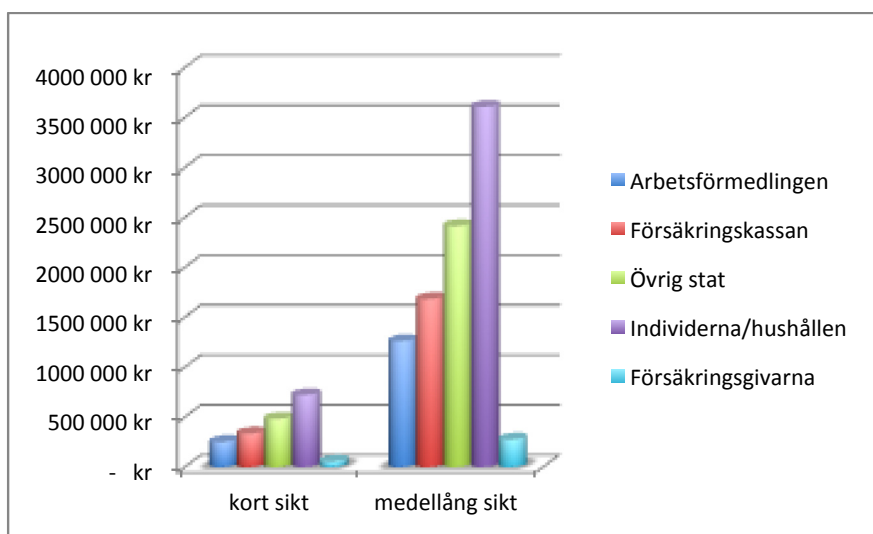


Diagram 3. Intäkter för statens olika sektorer samt övriga sektorer i samhället.

För statens olika sektorer är intäkten på kort sikt positiv. De 30 deltagarna har fått cirka 721 000 kr i ökade disponibla inkomster på kort sikt, vilket motsvarar 24 000 kr i genomsnitt per deltagare och år. En starkt bidragande orsak till detta är att flera av deltagarna tidigare kommit i arbete vilket påverkat deras disponibla inkomst positivt.

Samhällsekonomisk intäkt uppdelade på kön

I detta avsnitt redovisas den samhällsekonomiska intäkten uppdelad på kön. Antalet deltagare inom respektive kön redovisas i parentes.

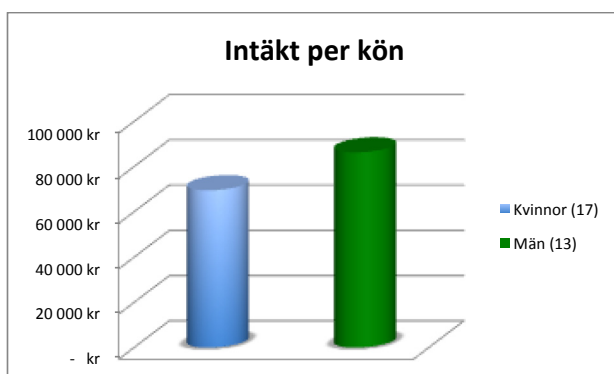


Diagram 4. Intäkter på kort sikt uppdelad på kön.

Uppdelningen på kön uppvisar en högre intäkt för männen än kvinnorna på kort sikt; 86 300 kr respektive 69 500 kr.

Kostnader

Åtgärdskostnaden för de 30 personer som ingår i utvärderingen har varit 993 800 kr inklusive och 795 000 kr exklusive indirekta skatter. Utslaget per deltagare motsvarar det en kostnad på 33 100 kr respektive 26 500 kr. Av den totala kostnaden står Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, kommunen och landstinget för 15 procent vardera medan staten genom ESF står för 40 procent. Sammanställningen finns redovisad i diagram 5 nedan.

För mer detaljerad information hänvisas till tabellsammanställningen i rapportens bilaga.

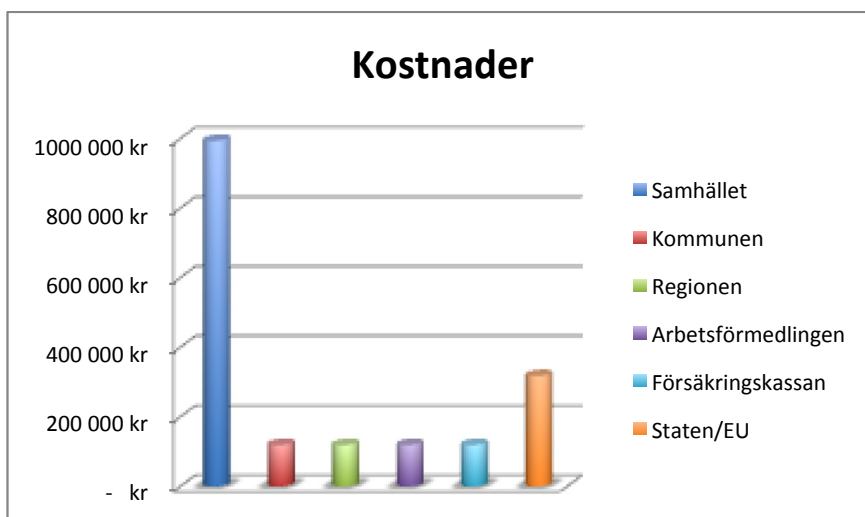


Diagram 5. Kostnader för projektets genomförande.

Resultat/lönsamhet

I diagram 7 och 8 nedan redovisas en sammanställning över verksamhetens resultat/lönsamhet, baserad på de 30 deltagare som ingår i utvärderingen, för samhället som helhet men även för kommunen, landstinget, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt för staten totalt. Lönsamheten redovisas såväl ur ett kortsiktigt som ett medellångt perspektiv, ett respektive fem år. Dessutom redovisas, där det är relevant, payoff-tiden, vilken anger efter hur lång tid åtgärdskostnaden är ”betald” i form av ökade intäkter och/eller minskade kostnader.

För mer detaljerad redovisning i tabellform hänvisas till rapportens bilaga.

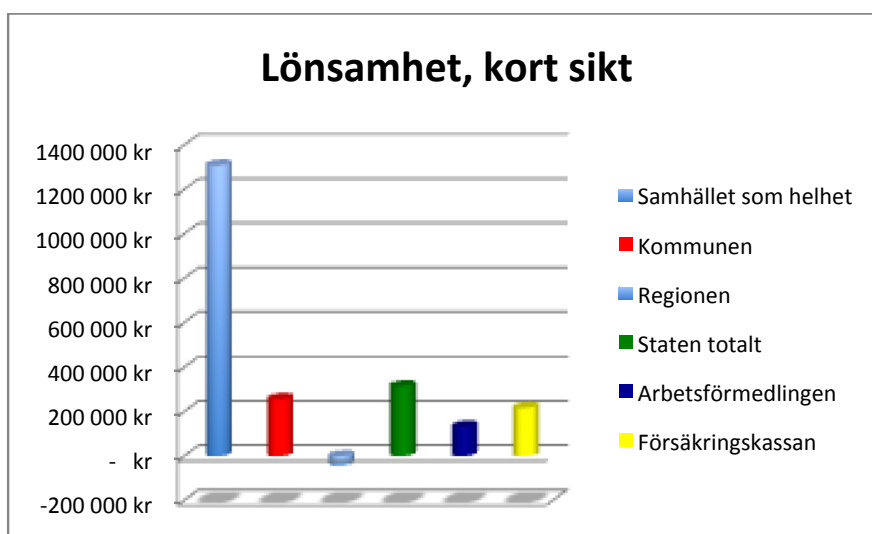


Diagram 7. Lönsamhet på kort sikt.

Samhället som helhet

Lönsamheten för samhället är på kort sikt positiv, 1,3 milj. kr, se diagram 7 ovan. Detta motsvarar 44 000 kr per deltagare. På medellång sikt är vår prognos att lönsamheten är positiv och utgör 10,5 milj.kr vilket motsvarar 351 000 kr per deltagare, se diagram 8 nedan. Hur lönsamheten på kort sikt påverkas om åtgärdskostnaden avskrivs under en tioårsperiod redovisas nedan under rubriken ”Känslighetsanalyser”.

Återbetalningstiden är sex månader, se diagram 9. Den positiva lönsamheten beror på att flera av deltagarna kommit in i arbete i kombination med att flera av deltagarna kunnat göra sig mindre beroende av olika offentliga resurser, främst omsorg och handläggning. Värdet av detta överstiger verksamhetens kostnad efter cirka ett halvt år.

Avkastningen per satsad krona är 2,32 kr på kort sikt och 11,58 kr på medellång sikt.

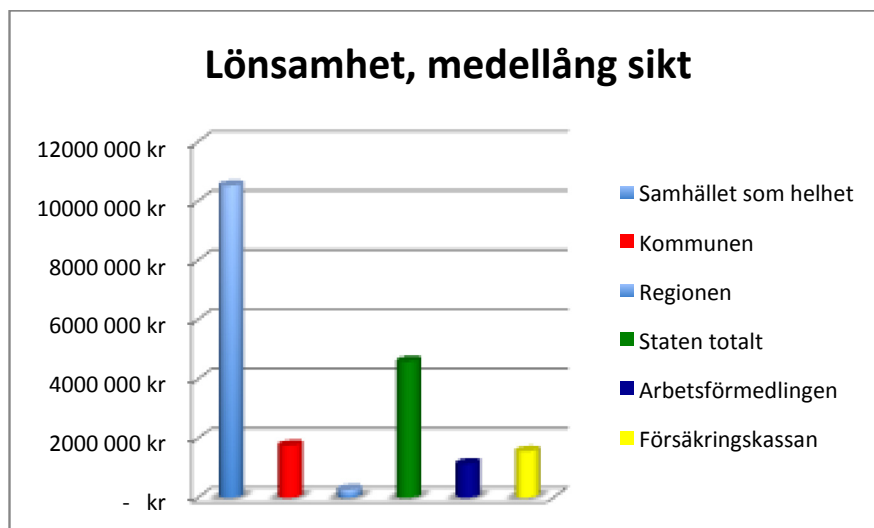


Diagram 8. Lönsamhet på medellång sikt.

Kommunerna

Kommunerna uppvisar på kort sikt minskade kostnader för ekonomiskt bistånd och ökade skatteintäkter på totalt 377 000 kr pga. att flera av deltagarna har kommit i arbete. Kommunerna är med och finansierar projektet, vilket påverkar lönsamheten på kort sikt. Lönsamheten på kort sikt är 257 000 kr. På fem års sikt är prognosen att lönsamheten 1,8 milj. kr, vilket motsvarar 59 000 kr per deltagare.

Återbetalningstiden är fyra månader för kommunen.

Landstinget

Även landstinget redovisar ökade intäkter på 78 000 kr netto genom ökade kostnader för vård i kombination med ökade skatteintäkter. Genom medfinansieringen är lönsamheten negativ på kort sikt för Landstinget, -41 000 kr. Prognosen på fem års sikt är dock positiv, 271 000 kr, vilket motsvarar 6 300 kr per deltagare. Återbetalningstiden är 19 månader.

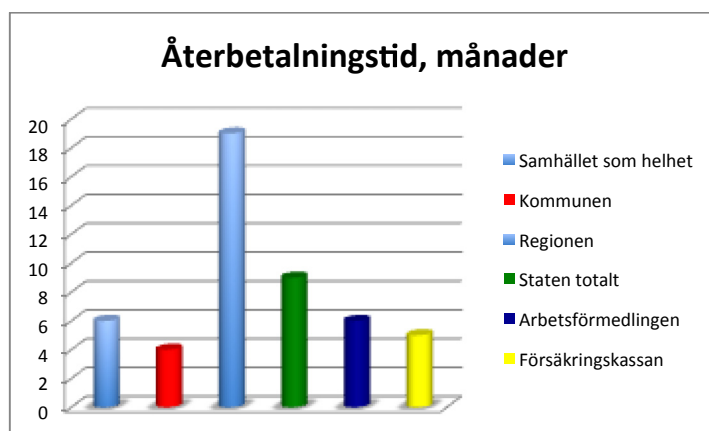


Diagram 9. Återbetalningstid.

Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingens kostnader minskar med 252 000 kr efter ett år för handläggning, lönesubventioner och andra insatser som satts in i syfte att bryta deltagarnas utanförskap. Insatsen är för Arbetsförmedlingen lönsam både på kort och lång sikt, 133 000 kr respektive 1,1 milj. kr. Återbetalningstiden är sex månader

Detta är ett inte ett vanligt resultat i våra utvärderingar och tyder på att Arbetsförmedlingens resurserförbrukning och insatser successivt har minskat för att nå målen för deltagarna. Värt att notera att det också finns en viss potential att på sikt ytterligare minska lönesubventionerna för deltagarna, vilket ännu mer minskar Arbetsförmedlingens kostnader och ökar samhällets intäkter.

Försäkringskassan

Intäkterna för Försäkringskassan är positiva både på kort och medellång sikt, 336 000 kr respektive 1,7 milj. kr. Detta är främst en effekt av att några av deltagarna kommit i arbete.

Efter avräkning av Försäkringskassans kostnader för finansiering av projektet är lönsamheten efter ett år positiv, 217 000 kr. På fem års sikt är lönsamheten 1,6 milj. kr med fem månaders återbetalningstid.

Staten totalt

Staten totalt, dvs. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan plus övriga effekter som påverkar staten, har minskade kostnader på 1,1 milj. kr efter ett år och på fem år 5,4 milj. kr. Lönsamheten är beräknad till 316 000 kr efter ett år. Prognos på fem års sikt är 4,6 milj. kr. Nio månaders återbetalningstid.

Individerna/hushållen

Deltagarna har fått cirka 721 000 kr i ökade disponibla inkomster på kort sikt. Detta motsvarar 24 000 kr i genomsnitt per deltagare och år. Främsta orsaken till detta är att flera av deltagarna kommit i arbete, vilket påverkat deras disponibla inkomst positivt.

Känslighetsanalyser

Genom att genomföra olika typer av känslighetsanalyser kan vi studera hur lönsamheten av en verksamhet påverkas om någon eller några av förutsättningarna för utvärderingen ändras i olika avseenden.

Den första känslighetsanalysen syftar till att analysera hur det uppnådda resultatet påverkas om vi antar att andra faktorer, än de inom verksamheten vidtagna, påverkat utfallet. Exempel på sådana ”exogena variabler” kan vara konjunkturen, händelser i individens privata liv, kortsiktiga undanträngningseffekter etc.

Känslighetsanalys två analyserar hur stabilt det redovisade resultatet är genom att man exkluderar extremvärden från analysen.

Den tredje analysen visar hur lönsamheten på kort sikt påverkas om åtgärdskostnaden avskrivs på tio år.

Känslighetsanalys 1, påverkan av yttre faktorer

Om vi antar att en fjärdedel av intäkten uppstått utan koppling till deltagarna medverkat i Anpassade yrkesutbildningar, hur påverkas i så fall lönsamheten för samhället? Beräkningen genomförs genom att vi reducerar intäkten med 25 procent medan den totala kostnaden bevaras. Den totala intäkten för samhället reduceras då till 1,7 milj. kr medan kostnaden alltså är 993 800 kr. Resultatet av detta blir att lönsamheten är cirka 733 000 kr, motsvarande 24 400 kr per deltagare (jämfört med 1,3 milj. kr respektive 43 600 kr utan den 25 procentiga reduktionen i intäkt). Återbetalningstiden ökar bara med en månad till sju månader.

Känslighetsanalys 2, resultatets stabilitet

En alternativ känslighetsanalys vid en urvalsstudie baseras på att vi exkluderar extremvärden (i detta fall det enskilt högsta och det enskilt lägsta) från de ekonomiska beräkningarna. På så sätt kan vi undvika att några enskilda extrema värden som kommit med i urvalet snedvrider resultatet på ett icke representativt sätt.

Exkluderas dessa extremvärden sjunker intäkten från totalt 2,3 milj. kr till 2,1 milj. kr. Lönsamheten per deltagare minskar då från 43 600 kr till 36 100 kr på ett års sikt. Återbetalningstiden är oförändrat sex månader.

Känslighetsanalys 3, åtgärdskostnaden avskrivs på tio år

En tredje känslighetsanalys kan genomföras genom att verksamhetens kostnad "avskrivs" på tio år. Kostnaden per år blir då $994\ 000/10 = 99\ 400$ kr vilket ger en kort-siktig positiv lönsamhet på cirka 2,2 milj. kr. På fem års sikt är lönsamheten cirka 11 milj. kr om "avskrivning" tillämpas. Motsvarande siffror utan avskrivning är 1,3 milj. kr och 10,5 milj. kr.

Jämförelser med likartade verksamheter

Den klassificering av våra utvärderingar som payoff tillämpar möjliggör en relevantare jämförelse mellan verksamheter som har likvärdiga förutsättningar. Anpassade yrkesutbildningar tillhör, enligt vår klassificeringsterminologi, klass T8. Det innebär att vi utvärderat verksamheten med vår standardmetod, 12 månader före och efter deltagandet, att målet är att få in deltagarna i arbetslivet, att utanförskapet är relativt omfattande och att resurserna i projektet är relativt stora.

Jämförande värden

Om vi jämför resultatet för samhället som helhet med de 18 övriga projekt eller verksamheter inom klass T8 som payoff utvärderat de senaste fyra åren framgår följande (snittvärdet för de 18 övriga i parentes):

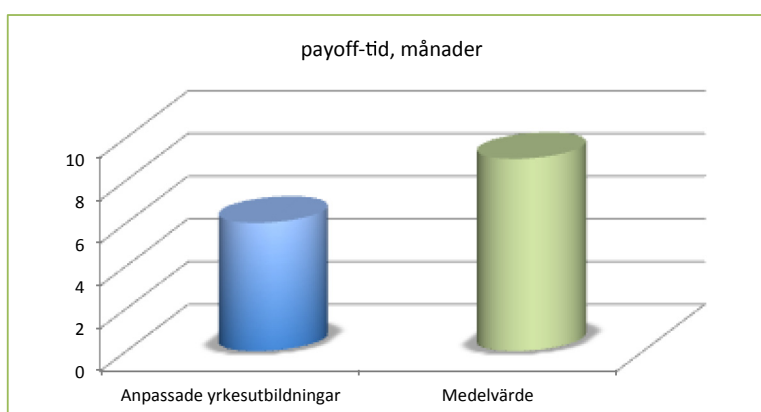


Diagram 10. Återbetalningstid.

Återbetalningstiden för samhället är sex månader (medelvärdet för klassen är nio månader). Detta innebär en kortare återbetalningstid än genomsnittet inom klassen.

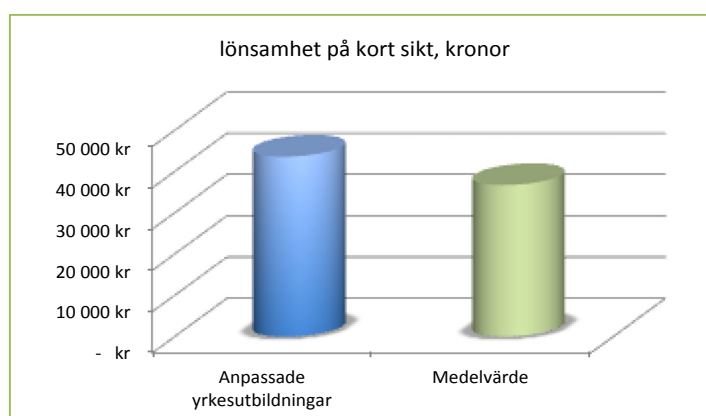


Diagram 11. Lönsamhet per deltagare kort sikt.

Lönsamhet per deltagare kort sikt är positiv, 43 600 kr (36 700 kr). Lönsamheten på kort sikt är således högre än genomsnittet inom klassen.

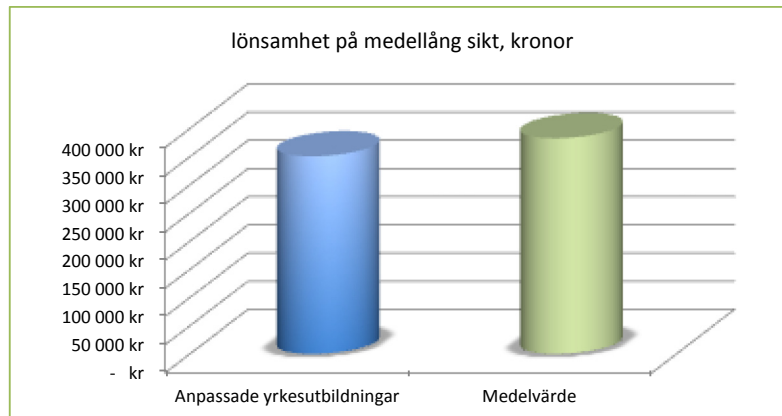


Diagram 12. Lönsamhet per deltagare medellång sikt.

Lönsamhet per deltagare på medellång sikt är 350 600 kr, vilket innebär något lägre lönsamhet på medellång sikt än genomsnittet inom klassen, 382 600 kr.

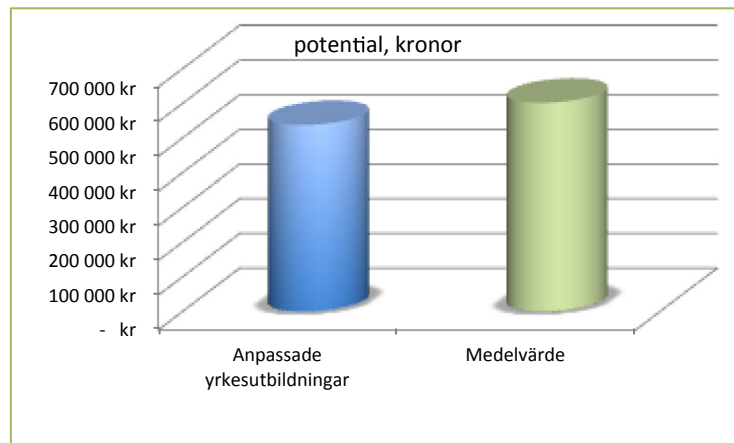


Diagram 13. Potentialen per deltagare i föreläget.

Potentialen per deltagare i föreläget är 536 900 kr, innebärande lägre potential än genomsnittet inom klassen, 601 000 kr.

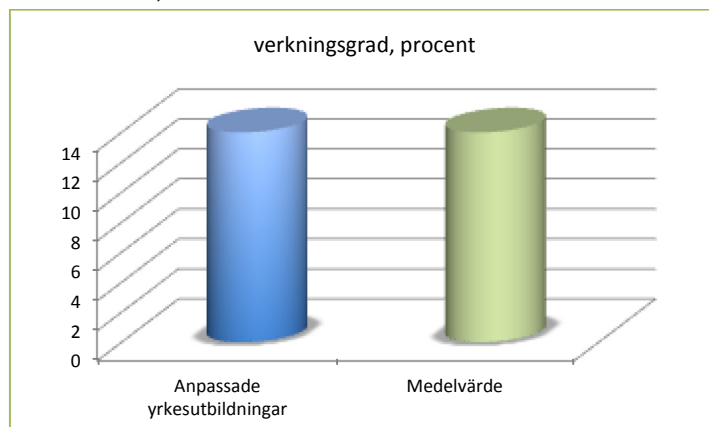


Diagram 14. Verkningsgrad.

Verkningsgraden är 14 procent vilket är lika med genomsnittet inom klassen.

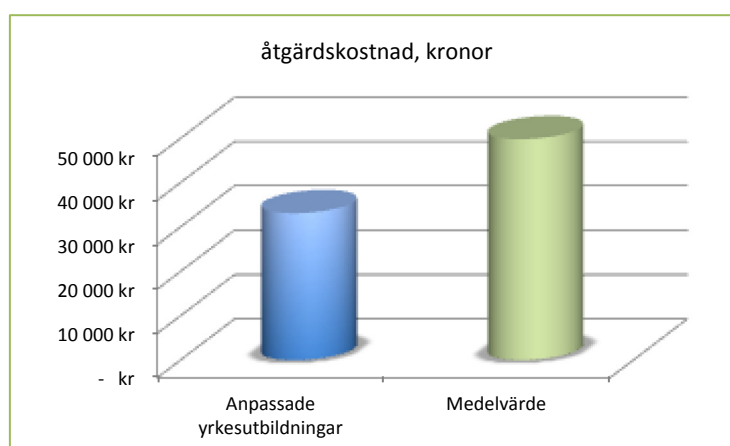


Diagram 15. Åtgärdskostnad per deltagare.

Åtgärdskostnad per deltagare är 33 100 kr jämfört med 49 800 kr för genomsnittet inom klassen.

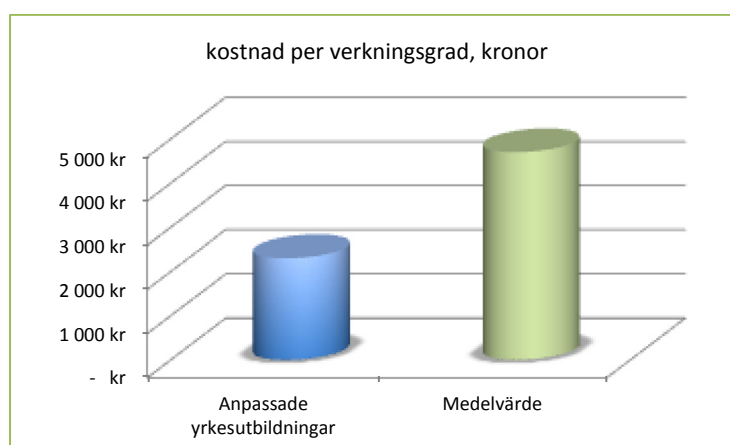


Diagram 16. Kostnad per verkningsgrad

Kostnad per verkningsgrad är 2 300 kr vilket innebär en lägre kostnad per verkningsgrad (högre effektivitet) än genomsnittet inom klassen, 4 700 kr.

Nyckeltalen – avvikelser från medelvärde

Ett alternativt sätt att redovisa de viktigaste nyckeltalen utifrån vår utvärdering av verksamheten Anpassade yrkesutbildningar är att skapa ett s.k. polärt diagram där genomsnittet för nyckeltalen i aktuell klass erhåller värdet 100, se diagram 17. Avvikelseerna från det faktiska utfallet i utvärderingen redovisas därefter procentuellt.

Avvikelseerna är beräknade på följande sätt:

- Potential; $-64\ 100/601\ 000 = -11$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet (värdet för Anpassade yrkesutbildningar) 89.

- Åtgärdskostnad; $-16\,700/49\,800 = -34$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 66.
- Lönsamhet på kort sikt; $+6\,900/36\,700 = 19$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 119.
- Lönsamhet på medellång sikt; $-32\,000/382\,600 = -8$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 92.
- Återbetalningstid; $-3/9 = -33$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 67.
- Verkningsgrad; $0/14 = 0$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet också 100.
- Kostnad per verkningsgrad; $-2\,400/4\,700 = -51$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 49.

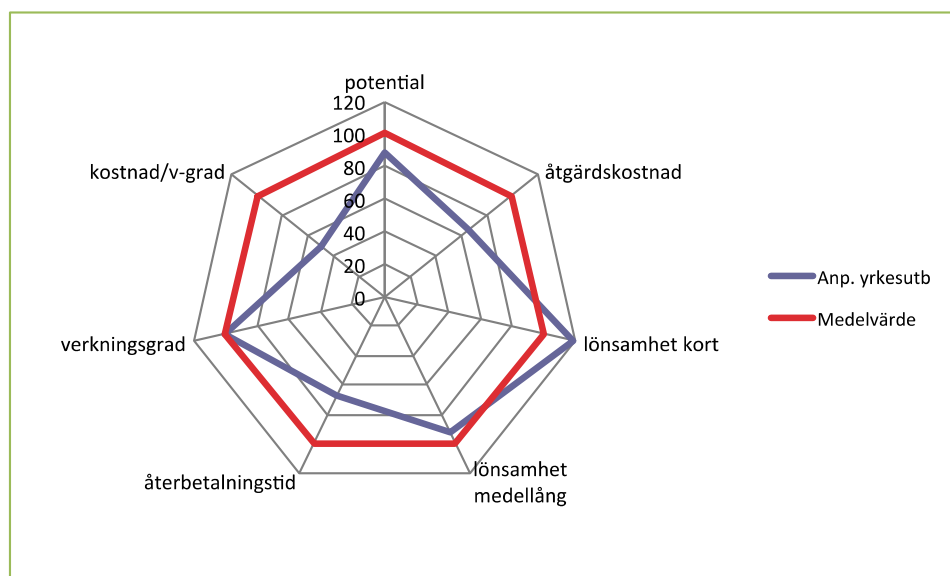
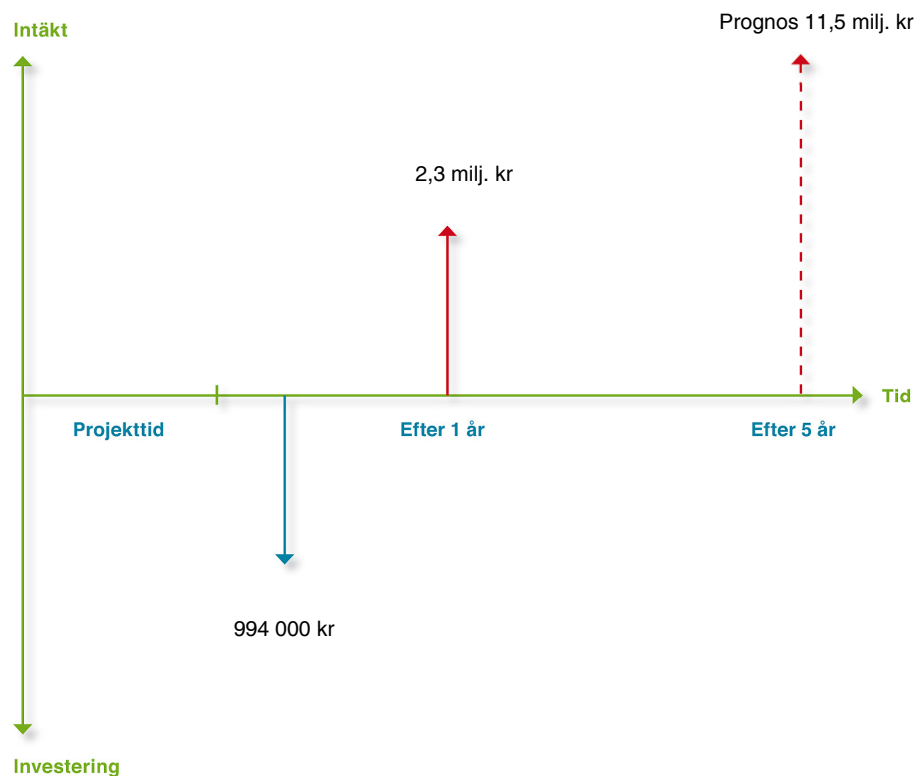


Diagram 17. Nyckeltalens utfall relativt medelvärdet inom klassen.

Potentialen per deltagare är lägre än genomsnittet för klassen medan lönsamheten på kort sikt är högre. På positiva sidan framgår även att återbetalningstiden och, inte minst, kostnaden per verkningsgrad är lägre än genomsnittet. Verkningsgraden är lika med genomsnittet i klass T8.

Sammanfattning av den ekonomiska analysen

I figur 1 nedan sammanfattar vi resultatet av den samhällsekonomiska analysen för de 30 deltagare som ingår i utvärderingen. Den gröna nedåtriktade pilen illustrerar åtgärds-kostnaden medan de röda uppåtriktade pilarna illustrerar intäkter på kort och medellång sikt.



Figur 1. Verksamhetens kostnad och intäkter.

Figuren illustrerar verksamhetens åtgärds-kostnad samt de intäkter som projektet genererat på kort respektive medellång sikt, det senare baserat på en prognos. Alla värden avser de 30 deltagare som ingått i utvärderingen.

Slutsatser och diskussion

Bakgrund

Anpassade yrkesutbildningar är en särskild insats inom ramen för Grenverket Södertörn, ett treårigt projekt som medfinansieras av Europeiska Socialfonden. Målgruppen är ungdomar 16 – 24 år i kommunerna Botkyrka, Haninge, Huddinge och Södertälje som varken arbetar eller studerar.

Projektet är en samverkan mellan de olika Samordningsförbunden i de berörda kommunerna och leds och administreras av Samordningsförbundet i Östra Södertörn. Övriga myndigheter inom projektet är Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Stockholms läns landsting.

Grenverket Södertörn har som målsättning att nå 2 000 unga i kommunerna och erbjuda insatser för att bryta utanförskap och ohälsa genom att:

- Erbjuda en väg in och ha samordnade handlingsplaner
- Särskilda insatser i form av anpassade yrkesutbildningar, orienteringskurser för att öka motivationen till fortsatta studier och en coach som stöd på arbetsplatsen
- Stärka kontakterna mellan unga och arbetslivet som motverkar passivitet i ungdomarnas arbetssökande de första 90 dagarna
- Stöd till arbetsgivare genom Supported Employment och traineeplatser
- Fem olika basprojekt i berörda kommuner som är anpassade till målgruppens behov och till de lokala förutsättningarna

Denna utvärdering tar i första hand fasta på hur den särskilda insatsen Anpassade yrkesutbildningar påverkat samhällets, aktörernas och deltagarnas ekonomi.

Den samhällsekonomiska utvärderingen har också kompletterats med en socioekonomisk kommentar och analys. I en sådan analys är det viktigt att se hur resurser, system och kompetenser har använts. Vidare är det av betydelse att följa upp hur verksamheten har arbetat med samverkan och med en helhetssyn för individens bästa för att undvika och överbrygga gråzoner och stuprör.

Slutsatser

Grenverket Södertörn är ett mycket omfattande projekt med många deltagare och ett stort antal aktörer och medarbetare som berörs. payoff` s samhällsekonomiska utvärdering avser endast en avgränsad del, Anpassade yrkesutbildningar, av de olika åtgärder som genomförs för målgruppen. Våra kommentarer och analys är i första hand kopplade till de deltagare som ingår i urvalet för den utvärderade utbildningen.

Grenverket Södertörn har arbetat med personer som står relativt långt från arbetsmarknaden och som har komplexa behov vilket kräver en samordnad rehabiliteringsinsats. Deltagarna saknar egen försörjning och har olika begränsningar i den egna

förmågan att komma i ett arbete eller studier. En viktig förutsättning för deltagandet är att den unge själv ställer upp och är motiverad.

Projektets mer långsiktiga syfte är att skapa ökade kunskaper och förståelse för de olika myndigheternas möjligheter och uppdrag med den övergripande målsättningen att ungdomarna skall komma till arbete eller utbildning.

Grenverket Södertörn har tänkt ett steg längre vad gäller precisering av målen. Projektet förväntar sig vinster för såväl samhället, som berörda organisationer och för deltagarna. Det är inte vanligt att denna typ av mål, som egentligen har en ekonomisk innebörd, uttalas explicit. Vi anser detta vara ett framsteg i denna typ av projekt.

Det övergripande målet för samhället är att insatsen ska leda till att den regionala skillnaden i ungdomsarbetslöshet och ungdomars utanförskap minskas i Stockholms län. För att vi fullt ut ska kunna uttala oss om huruvida Anpassade yrkesutbildningar varit framgångsrikt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv krävs antingen att det förväntade resultatet för ett antal nyckeltal (t.ex. återbetalningstid) varit preciserade, alternativt att målet varit definierat i monetära termer (t.ex. lönsamhet per deltagare eller minskat försörjningsstöd per deltagare).

Ett alternativt sätt att närmare jämföra det ekonomiska resultatet är att studera utfallet relativt liknande arbetslivsinriktade åtgärder som payoff tidigare utvärderat. Denna jämförelse bygger på en omfattande databas som payoff byggt upp i vilken också de olika projekten klassificerats för att öka jämförbarheten.

I denna jämförelse framkommer att återbetalningstiden och kostnaden per verkningsgrad ligger lägre än snittet. Den kortsiktiga lönsamheten är också bättre än genomsnittet för klassen. På medellång sikt är lönsamheten dock något sämre jämfört likvärdiga projekt och verksamheter.

Relativt de projekt som redovisats i rapporten "Det lönar sig" från Temagruppen Unga i arbetslivet, som omfattar 28 projekt riktade till unga vuxna som payoff tidigare utvärderat, ligger Anpassade yrkesutbildningar väl till. Det innebär att projektets ekonomiska nytta i stort är jämförbara.

Av de 30 deltagare som ingår i urvalet är 57 procent kvinnor och snittåldern är 20,1 år. Deltagarna i urvalets huvudsakliga sysselsättning och försörjning efter avslutad utbildning fördelar sig enligt följande:

- 50 procent till arbete
- 7 procent till arbetsträning
- 23 procent till studier
- 20 fortsatt offentlig försörjning

Det är alltid komplext att uttala sig om ett urval är representativt, men enligt utbildningsanordnaren Elviras redovisning är det något färre deltagare som kommit i ett arbete i urvalet relativt totalt antalet avslutade deltagare. Eftersom vi mäter 12 månader efter avslutad utbildning kan resultatet också förändras över tiden. Det bör också noteras att många av anställningarna inte är på heltid samt att de inte är subventionerade. Det är inte vanligt för denna typ av projekt, utan anställningarna för unga vuxna i liknande projekt brukar vara kombinerade med lönesubventioner.

Närmare en tredjedel av deltagarna i urvalet är också ”på väg” mot ett arbete genom att de studerar eller genomför en arbetspraktik. Det är också ett viktigt resultat, som på sikt innebär en ytterligare möjlighet att förbättra det samhällsekonomiska resultatet av projektet. Dessa och övriga deltagare bör följas upp i fortsättningen, för att se hur stabila resultaten är över tid och hur deltagarnas situation utvecklas.

En sammanfattning av de ekonomiska nyckeltalen finns också inledningsvis i denna rapport.

Projektet och dess målsättning är ett klassiskt exempel på att samhällets resurser ur ett socioekonomiskt perspektiv måste samordnas för att effektivisera åtgärderna för personer i utanförskap. Genom samordnade insatser från flera myndigheter med olika kompetenser kopplade till hälsa, personlig utveckling och arbete eller studier har deltagarna fått individuellt anpassade insatser. Det är sannolikt ett betydligt bättre resursutnyttjande, som också ger kortare ledtider i handläggningen, skapar en helhetsyn och undviker att ungdomarna fastnar i olika ”gråzoner” och ”stuprör” mellan samarbetsparterna.

Det är viktigt att finansiärer av olika verksamheter och projekt i fortsättningen drar lärdom av genomförda åtgärder och försöker sätta tydliga/ställa krav på ekonomiska och monetära mål för att hushålla med våra gemensamma resurser. Detta underlättar också uppföljning och utvärdering i ett nästa steg. En ytterligare aspekt är att kostnader och finansiering kan diskuteras med utgångspunkt från tänkta intäkter/nytta för respektive aktör.

Genom att arbeta i samverkan inom och mellan olika myndigheter kan individen sättas i centrum, en gemensam målbild formuleras, samtidigt som arbetsformer, användande av kompletterande kompetenser, samsyn och en helhetssyn på deltagarna underlättas.

För deltagare som befinner sig i ett långt gånget utanförskap och marginalisering krävs tillgång till gedigna och uthålliga resurser som finns tillgängliga över tid, vilket Anpassade yrkesutbildningar och Grenverket är ett bra exempel på. Detta arbetssätt kan vara ett alternativ till att jobba traditionellt och vara en förebild hur de reguljära verksamheterna kan samverka i en framtid utan Samordningsförbundets resurser och styrning. Projektets strategiska målsättningar bör därför kunna uppfyllas.

Avslutande diskussion och sammanfattning

När deltagarna påbörjar Anpassade yrkesutbildningar är den genomsnittliga årliga kostnaden för utanförskapet beräknat till cirka **537 000 kr** på samhällsnivå. Kostnaderna baseras på utebliven produktion/anställning, vård, omsorg och handläggning.

För de enskilda myndigheterna är kostnaderna för utanförskapet beroende av i vilken omfattning som ungdomen är aktuell för åtgärder eller någon form av ekonomiskt stöd. Ur t ex ett kommunalekonomiskt perspektiv är inte kostnaderna lika höga som för samhället utan beräknas med utgångspunkt från uteblivna skatteintäkter, aktuell resursförbrukning, eventuella köp av externa tjänster och kostnader för försörjningsstöd. Motsvarande kostnader och uteblivna intäkter kan beräknas för övriga berörda

aktörer genom att identifiera, beskriva, kvantifiera och värdera kostnaderna för utanförskapet.

Beroende på ur vilken aktörs perspektiv ett utanförskap beskrivs är det därför svårt att få en korrekt och rättvisande bild av kostnaderna. Konkret innebär det att en enskild aktör inte alltid ser eller förstår den totala kostnaden på samhällsnivå för ett utanförskap och hur den fördelar sig mellan olika myndigheter. En aktörs insatser, som också finansieras av denne, kan ge en annan aktör betydande intäkter och minskade kostnader. Ett exempel är renodlade projekt finansierade av en kommun, som i ett nästa steg skapar både ökade skatteintäkter och minskade vårdkostnader för landstinget.

Med bakgrund av ovanstående otydlighet kring kostnader för utanförskap och marginalisering är det lätt att värdet av främjande arbete, tidiga insatser och framgångsrik coachning och rehabilitering underskattas. Genom att de offentliga verksamheterna arbetar med årsvisa uppföljningar av budgetar och verksamheten fokuseras i första hand på vilka kostnader som förbrukats och inte vilken eventuell nytta av åtgärder som skapats på kortare och lite längre sikt.

Resultatet blir att fokus på kostnaderna i det kortare perspektivet döljer det sociala investeringsperspektivet.

Beslutsfattare får därför inte alltid korrekta beslutsunderlag genom att kostnaderna för utanförskapet är underskattade på kort och lång sikt, varför det framtida värdet av åtgärder inte synliggjorts eller är fel uppskattade, särskilt på samhällsnivå.

Denna slutrapport visar att det krävs ett uthålligt, strukturerat och långsiktigt arbets sätt för att stötta personer som sannolikt inte kommer i ett arbete med aktörerna var för sig. Detta särskilt eftersom målgruppen verkar kunna hamna i en gråzon vad gäller ansvaret mellan de olika myndigheterna. Genom att betona vikten av en handlingsplan för deltagarna skapas istället en helhetssyn på individen, en samsyn mellan aktörerna och ett bättre resursutnyttjande. Anpassade yrkesutbildningar är en insats som ger deltagarna en möjlighet att aktivt komma in i arbetslivet eftersom utbildningen är arbetsplatsförlagd och dessutom kopplad till arbetsmarknadens behov.

Det ekonomiska resultatet för Anpassade yrkesutbildningar innebär att samhället har ökade intäkter med cirka 2,3 milj. kr efter ett år, men med beaktande av projektkostnaderna krävs enbart sex månader innan återbetalningen sker fullt ut. Därefter är det en fortsatt god lönsamhet om förutsättningarna bevaras vad gäller deltagarnas status men också med möjligheter till ytterligare potential vad gäller ökade intäkter. Det senare förutsätter att deltagarna antingen ökar sin produktivitet eller att fler kommer in i arbete.

Om deltagaren efter avslutad insats fortsätter att studera kommer huvuddelen av ”den samhällsekonomiska effekten” först efter att deltagaren kommit i ett stadigvarande arbete. I de många projekt med ungdomar vi utvärderat är detta vanligt och gör att projektets samhällsekonomiska resultat många gånger måste tolkas med en viss försiktighet. Vi anser att det är bättre att en ung vuxen fullföljer sin grundutbildning eller skaffar sig kompletterande yrkesutbildning eller eftergymnasial utbildning för att öka sina chanser till ett stadigvarande arbete på lite längre sikt.

Samtidigt finns det en stor potential att på sikt ytterligare minska kostnader för vård, omsorg och handläggning som kvarstår efter att deltagarna lämnat insatsen. Anpassade yrkesutbildningar. Den fortsatta genomsnittliga årliga kvarvarande kostnaden för deltagarna är **460 000 kr** i urvalet. Fortsatt stöd för målgruppen som leder till minskad resursförbrukning, ökad produktivitet eller att de unga kommer i ett arbete är alltså nödvändiga och påverkar också resultatet i framtiden både för samhället och på aktörsnivå. Hur detta utvecklas bör följas upp ytterligare efter avslutat projekt.

Anpassade yrkesutbildningar har för finansiärerna ekonomiskt varit en satsning som skapar nytta. Om efterläget för deltagarna håller i sig eller förbättras finns det också ytterligare intäkter för samhället på lite längre sikt. Detta är ett bra sätt för Samordningsförbundet att gå från ett fokus på kostnader till att satsa på sociala investeringar och se dessa över en längre tid.

Det är inte för dyrt att minska utanförskap utan det som kostar mest är att inte göra något.

Deltagande kommuner har som ett resultat av projektet minskat kostnaderna för bistånd, omsorg och handläggning samtidigt som skatteintäkterna ökat. Det minskade biståndet beror på att många i målgruppen saknade egen försörjning och att kommunen har det yttersta försörjningsansvaret för målgruppen. Kommunen är den enskilda aktör som tillsammans med staten har (det ekonomiskt) främsta skälet att jobba aktivt för att minska utanförskapet för målgruppen. Kommunen har också en kort återbetalningstid för insatsen, enbart fyra månader.

Landstinget har något ökade kostnader för vårdinsatser, samtidigt som skatteintäkterna ökat genom deltagarnas ökade produktivitet. När kostnaderna för vård ökar tyder det på att det funnits ”dolda” behov av vård hos deltagarna som kartlagts under insatsens gång. Sammantaget har landstinget ökat sina intäkter och har en återbetalningstid på 19 månader.

Staten har på kort sikt fått ökade intäkter främst genom minskade kostnader för Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och ökade skatteintäkter. Även för staten finns det en stor potential till framtida intäkter genom att ytterligare deltagare kommer i arbete eller ökar sin produktivitet. Resultatet för Arbetsförmedlingen är särskilt intressant genom att det oftast är den aktör som har kvarvarande kostnader för lönesubventioner och olika åtgärder.

Deltagarna i Anpassade yrkesutbildningar har efter att de avslutat insatsen fått en bättre ekonomi, 24 000 kr per deltagare och år. Det är viktigt att lyfta fram och göra detta känt. För den enskilde betyder det också att det på sikt möjliggör ett ökat oberoende och sannolikt en ökad livskvalitet genom ökad självständighet och egenförsörjning.

Genom att deltagarna coachas att på ett bättre sätt kunna använda sina egna resurser, fokusera på styrkor istället för hinder har de stärkts och kommer sannolikt att på sikt ytterligare kunna minska sitt behov av samhällets resurser.

Anpassade yrkesutbildningar är ett konkret och bra exempel på ett nytänkande att jobba offensivt för att få personer som inte är självförsörjande och i praktiken står långt ifrån arbetsmarknaden, i och närmare ett arbete alternativt studier. Vår framtida

välfärd kräver att fler personer i arbetsför ålder kan komma in i ett arbete och samtidigt minska konsumtionen av offentliga resurser.

Försörjningskvoten i, ett mått på hur många som ska försörjas av sysselsatta personer i arbetsför ålder utvecklas på sikt negativt. Det innebär en stor utmaning vilket innebär att

Allt färre ska försörja allt fler

genom att vi lever allt längre och att det gäller att få fler i arbetsför ålder i arbete. Det är därför extra viktigt att ge den potentiella arbetskraften, som målgruppen för Anpassade yrkesutbildningar är ett exempel på, möjlighet att bryta ett utanförskap och komma in på arbetsmarknaden.

Fler i jobb ger fler jobb.

Flera av deltagarna bör också efter deltagandet stå närmare arbetsmarknaden särskilt eftersom de fått en skraddarsydd insats. Det är mycket viktigt att dessa personer följs upp och stötts även i fortsättningen. Det är inte särskilt sannolikt att så många av deltagarna skulle kunnat komma i ett arbete med traditionella resurser ”var för sig”, utan att det då i så fall skulle tagit betydligt längre tid och kanske även krävt extra resurser. Detta är en bärande idé med Samordningsförbundet att samordning ska leda till en effektivare verksamhet eller projekt relativt att parterna var och en för sig arbetat i sitt respektive ”stuprör”.

Ett bra sätt att veta hur hållbart resultatet varit för deltagarna och hur det utvecklas över tiden är att göra en uppföljande utvärdering efter ytterligare något år.

Till sist är det viktigt att verksamhetsansvariga, finansiärer och genomförare diskuterar vad denna utvärdering gett för kunskaper kring verksamhetens ekonomiska utfall kopplat till olika socioekonomiska effekter. Det innebär bl. a att studera vidare hur projektet fungerat relativt samhällets olika strukturer, aktörer, resurser, system och hur samverkan fungerat. I ett nästa steg innebär det att se vilka mervärden, framgångsfaktorer, innovativa arbetsformer som varit bärande för projektet kopplat till de ekonomiska värdena.

De i inledningen redovisade frågeställningarna kan vara ett sätt att jobba vidare med spridningen av erfarenheterna, implementeringen, utvecklingen och analysen av projekten Grenverket Södertörn och Grenverket Nynäshamn och Tyresö.

Rapporten är sammanställd av payoff AB, 2012-05-10

Sven Vikberg
sven@payoff.se

Claes Malmquist
claes@payoff.se

Kontaktperson payoff: Sven Vikberg.

Kontaktperson för Grenverket Södertörn och insatsen Anpassade yrkesutbildningar är
Pernilla Unell, pernilla.unell@haninge.se

Bilagor

1. Detaljerade resultat i tabellform.
2. Presentation av NyttoSam.

Bilaga 1. Resultat i tabellform

I tabell 2 - 6 nedan redovisas verksamhetens intäkter, kostnader och lönsamhet i tabellform. Uppgifterna avseende de totala värdena i tabellerna gäller de 30 deltagare som ingått i utvärderingen. Även om urvalet av deltagare som ingått i utvärderingen skett slumpmässigt gäller medelvärden och nyckeltal i första hand urvalet och inte hela projektet. De max- och minimivärden som anges avser lägsta och högsta värde på kort sikt på individnivå.

Tabell 2. Intäkter på kort sikt, samhället och offentlig sektor.

	Kort sikt, ett år	Maxvärde på individnivå	Minvärde på individnivå	Medellång sikt, fem år
Samhället	2 302 435 kr	270 105 kr	-45 407 kr	11 512 173 kr
Kommunen	376 643 kr	106 758 kr	-102 369 kr	1 883 214 kr
Landstinget	78 144 kr	18 412 kr	-14 817 kr	390 720 kr
Staten totalt	1 071 258 kr	318 960 kr	-49 895 kr	5 356 290 kr

Tabell 3. Intäkter på kort sikt, olika aktörer.

	Kort sikt, ett år	Maxvärde på individnivå	Minvärde på individnivå	Medellång sikt, fem år
Arbetsförmedlingen	252 316 kr	240 000 kr	-1 406 kr	1 261 579 kr
Försäkringskassan	336 416 kr	37 368 kr	-38 406 kr	1 682 079 kr
Övrig stat	482 526 kr	78 960 kr	-27 671 kr	2 412 632 kr
Individerna/hushållen	721 110 kr	137 569 kr	-60 792 kr	3 605 548 kr
Försäkringsgivarna	55 280 kr	7 560 kr	-1 176 kr	276 402 kr

Tabell 4. Intäkter på kort sikt, finansiella/reala effekter för kommunerna och landsting.

	Kort sikt, ett år	Maxvärde på individnivå	Minvärde på individnivå	Medelvärde
Kommunerna, varav	376 643 kr	106 758 kr	-102 369 kr	12 555 kr
ekonomiskt bistånd	134 564 kr	81 000 kr	-77 670 kr	4 485 kr
skatt	199 287 kr	31 940 kr	-3 036 kr	6 643 kr
omsorg och handläggning	42 791 kr	25 758 kr	-24 699 kr	1 426 kr
Landstinget, varav	78 144 kr	18 412 kr	-14 817 kr	2 605 kr
sjukvård	-36 960 kr	18 412 kr	-1 750 kr	3 837 kr
skatt	115 104 kr	0 kr	-22 260 kr	-1 232 kr

Tabell 5. Projektkostnad.

	Totalt	Per deltagare
Samhället	993 750 kr	33 125 kr
Kommunerna	119 250 kr	3 975 kr
Regionen	119 250 kr	3 975 kr
Arbetsförmedlingen	119 250 kr	3 975 kr
Försäkringskassan	119 250 kr	3 975 kr
Staten/ESF	318 000 kr	10 600 kr

Tabell 6. Lönsamhet på kort och medellång sikt.

	Kort sikt, ett år	Maxvärde på individnivå	Minvärde på individnivå	Medellång sikt, fem år	Medelvärde, kort sikt	Payoff-tid
Samhället som helhet	1 308 685 kr	236 980 kr	-78 532 kr	10 518 423 kr	43 623 kr	6
Kommunerna	257 393 kr	102 783 kr	-106 344 kr	1 763 964 kr	8 580 kr	4
Landstinget	-41 106 kr	14 437 kr	-18 792 kr	271 470 kr	-1 370 kr	19
Staten totalt, varav	316 008 kr	293 785 kr	-75 070 kr	4 601 040 kr	10 534 kr	9
Arbetsförmedlingen	133 066 kr	236 025 kr	-5 381 kr	1 142 329 kr	4 436 kr	6
Försäkringskassan	217 166 kr	33 393 kr	-42 381 kr	1 562 829 kr	7 239 kr	5
Övrig stat	-34 224 kr	61 735 kr	-44 896 kr	2 213 882 kr	-1 141 kr	
Individerna/hushållen	721 110 kr			3 605 548 kr	24 037 kr	
Försäkringsgivarna	55 280 kr			276 402 kr	1 843 kr	

Bilaga 2. Vad är NyttoSam?

Modellen NyttoSam har sitt ursprung i ett annat samhällsekonomiskt verktyg, SamPop. Under år 2007 tog payoff över rättigheterna till SamPop från Arbetslivsresurs. SamPop togs ursprungligen fram av Samhall Resurs för ca tio år sedan. Därefter har modellen vidareutvecklats och uppdaterats och fått namnet NyttoSam. En del av modellen avser programvara, som kontinuerligt uppdateras m h t förändringar av skatter, ersättningar, normkostnader o s v.

Med stöd av NyttoSam genomför payoff utvärderingar och analyser av verksamhet och verksamheter, som syftar till att minska utanförskapet i samhället och som ska leda till att individernas självförsörjningsgrad ökar. Uppdraget inbegriper utbildning riktad mot uppdragsgivaren, support under uppgiftsinsamlingen, ev. delrapporter samt en slutrapport som redovisas direkt hos kund.

Kortfattat fungerar programmet på följande sätt: genom att kartlägga en individs livs- och försörjningssituation FÖRE en åtgärdsperiod och sedan jämföra detta med motsvarande situation EFTER åtgärden beräknar NyttoSam de ekonomiska effekter som uppstår. Effekterna beräknas för såväl samhället som helhet, som för olika aktörer. De aktörer som redovisas separat i programmets standardversion är kommun/stad, landsting/region, Försäkringskassa, Arbetsförmedlingen, övrig stat, staten totalt, försäkringsgivarna och individen själv.

NyttoSam ska ses som ett verktyg, som visar storleksordningen på utfallet av de vidtagna åtgärderna för samhället och respektive aktör. Utfallets precision är till stor beroende av kvaliteten på inmatade uppgifter – ju bättre underlag desto säkrare att utfallet är pålitligt.

Programmets struktur bygger på de lagar, regler och system som gäller i dagens samhälle samt ett antal antaganden och avgränsningar. Skattelagstiftningen, socialförsäkringssystemet, standardkostnader för olika offentliga tjänster, högkostnadsskydd samt regler för olika arbetsmarknadsåtgärder är några av de delar som ingår i programmet.

Trots programmets solida och matematiskt korrekta karaktär vill vi inom payoff betona att alla de ekonomiska konsekvenser, som är kopplade till en individs rehabilitering är svåra att identifiera, mäta och beräkna. Särskilt komplicerat är att beräkna det ekonomiska värdet av ”mjuka” s.k. ”icke-ekonomiska” effekter, som förhöjd livskvalitet, bättre hälsa, minskat lidande m.m. Vi har därför valt att inte ta med sådana effekter i våra kalkyler. Den marginella osäkerhet som finns i programmets utfall gör att vi avrundar de beräknade värdena till jämna tusentals kronor.

Följande avgränsningar har gjorts i programmet:

- Inga undanträngningseffekter förekommer. Skapade jobb är ytterligare jobb på arbetsmarknaden.
- Alla resursbesparingar kan omfördelas och användas där behov föreligger även i det korta perspektivet.
- Ev. inkomstökningar för individen leder till ökad konsumtion, inget sparande förekommer.

- Alla ekonomiska konsekvenser gäller i ett "första led". Eventuella s.k. multiplikativa effekter – effekter i nästkommande led – ingår således inte.
- Enbart ekonomiska effekter ingår i analysen. Eventuella "icke-ekonomiska" effekter på livskvalitet och välbefinnande ingår inte.
- De ekonomiska effekter som ingår gäller bara den specifika individen. Eventuella indirekta effekter som uppkommer för familj och omgivning ingår inte.
- Programmet förutsätter att allt som produceras av de personer som arbetar/kommer i arbete är efterfrågat på marknaden.
- Den intäkt som staten har i form av moms och indirekta skatter bygger på den produktion som individen åstadkommer och inte den konsumtion som han/hon kan orsaka.
- Programmet förutsätter att utbetalade lönebidrag alltid är anpassade till individens produktivitet, innebärande att arbetsgivaren inte kan göra någon vinst på den del av produktionen som denne kompenseras för med lönebidrag.
- Lönebidraget står i omvänd relation till individens produktivitet.